

Dragan Živadinov: »Knjižničar je že zdaj eden najpomembnejših poklicev bodočnosti«

Meta Kojc

Narodna in univerzitetna knjižnica
meta.kojc@nuk.uni-lj.si

Knjižničarka ali knjižničar je knjižnica. Neodvisno od razvoja knjižnic mora biti mitologija knjižnice povezana s knjižničarjem ali knjižničarko. Če bi mene vprašali, bi knjižnice poimenovali po zaslužnih knjižničarkah ali knjižničarjih.

Kakšen je bil vaš prvi stik s knjižnico, kje je to bilo?

Dva spomina se mi prepletata na dve knjižnici, oba bi lahko imenoval prvi stik. Bila sta tako različna, kot da bi šlo za dve popolnoma nasprotni senzaciji. Obe sta bili fantastični. Zagotovo je bil prvi obisk knjižnice v prvem razredu na Osnovni šoli Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici. Menim, da je bila knjižnica v prvem nadstropju desno, če sem pogledal proti zahodu. Ko so nam jo predstavili, se mi je odprl ves svet naenkrat. Še danes se mi prikazuje ta ogromna sreča. Knjižnica je bila v resnici v velikosti razreda. Ni minil mesec dni, ko so nas poklicali v avlo pred knjižnico, da se s svojimi mikronskimi stolčki posedemo in skupaj z učiteljico Nado počakamo na obisk pesnika. V vojaški obleki se je pred nami prikazal vojak Niko Grafenauer. To vem, ker nam je recitiral svojega briljantnega *Pedenjpeda*. Ker je bil moj oče vojak, se mi je zdelo logično, da so tudi pesniki vojaki. Ali še bolje povedano, da so tudi vojaki pesniki. Ker je bila šola nova, je bil tudi vonj šolske knjižnice ves nov! Nasproten vonj pa sem doživel kakšno leto ali dve kasneje, ko sem se prikradel v Glavarjevo knjižnico, ki je trideset metrov stran od hiše moje stare matere Marije Ambrož v Komendi. O knjižnici mi je pripovedovala že mati Ivanka, tako da je bilo samo vprašanje časa, kdaj si jo bom ogledal. Seveda naskrivaj. Ne bi preveč opisoval samega dogodka. Vonj, ki je bil kiselkast, me je za vekomaj

priklenil na antikvarno emocijo, na knjige, ki prihajajo iz globoke preteklosti. Na knjigo kot obliko in ne samo na vsebino. Knjiga kot oblika je postala moja strast. Prav posebej pa knjige o umetnosti, še natančneje o avantgardni umetnosti.

Kako se je v času, odkar ste uporabnik knjižničnih storitev, spremenil odnos med uporabnikom in osebjem knjižnic – tukaj mislim predvsem na spreminjanje vloge knjižničarja.

Knjižničarka ali knjižničar je knjižnica. Neodvisno od razvoja knjižnic mora biti mitologija knjižnice povezana s knjižničarjem ali knjižničarko. Če bi mene vprašali, bi knjižnice poimenovali po zaslužnih knjižničarkah ali knjižničarjih. Moj prijatelj, izvrsten umetnik Vlado Martek, je bil tudi knjižničar. Zagrebški prijatelji mi pravijo, da je bil tudi izvrsten knjižničar. Sedaj je v zasluženem pokoju. Upam, da bo v globoki bodočnosti knjižnica, v kateri je delal, nosila njegovo ime. Seveda ima tehnologija distribucije knjig različne logike. Toda knjižnica je veliko, veliko več kot samo distribucija knjig. O uporabniku ne znam razmišljati, čeprav sem sam predvsem uporabnik.

Kozmist Nikolaj Fjodorovič Fjodorov, ki je poleg vsega tudi zgodovinska podpora postgravitacijske umetnosti, je bil ravno tako knjižničar?

Res je. Nikolaj Fjodorovič Fjodorov

■ Dragan Živadinov je postgravitacijski umetnik, ki je leta 1999 prvi na svetu izvedel gledališko predstavo v pogojih breztežnosti. Njegovo življenjsko delo, ki ga procesira skupaj z Dunjo Zupančič in Miho Turšičem, je 50-letna gledališka predstava *1995–2045 Noordung*, ki se ponavlja vsakih deset let, naslednjič leta 2025. Fotografija: Jože Suhadolnik

je s knjigo *Filozofija skupnega podviga* vzpostavil intelektualno strukturo, ki je bila usmerjena v realno vesolje. Vzpostavil je kozmistično filozofijo. Fjodorov je bil večino življenja zaposlen v knjižnici muzeja Rumjantsev, nasproti zahodnih vrat Kremlja. To je bil prvi javni muzej v Moskvi, ki je nastal iz osebne umetniške zbirke in predvsem knjižnice grofa Nikolaja Rumjantseva. Ko si je avtodidakt, skoraj gluhi mladostnik Konstantin Ciolkovski, bodoči »stari oče« profesionalne kozmonavtičke, prišel v knjižnico sposoditi tri knjige, mu je Fjodorov pripravil nabor osmih naslovov. Na pritožbo Ciolkovskega, da je naročil samo tri knjige, mu je Fjodorov odgovoril: »*Ostalih pet sem vam naročil jaz.*« V tem stavku je nameščena ontologija knjižničarstva. Že danes v določeni meri v digitalnem knjižničarstvu poznamo učinek Fjodorova, ki nam v prvem koraku ponudi najbližjo asociacijo na iskano temo, v širšem izboru pa cel

niz asociacij na želene vsebine. V prihodnosti knjižničar v današnjem smislu ne bo več potreben, a bo neskončno pomemben ravno v smislu Fjodorova. Programiral bo idealne kombinacije in nabore, namenjene raziskovalcem. Ključ bodočega knjižničarstva so aplikacije. Knjižničar je tisti, ki pozna ontologijo tako knjige kot tudi načina, da knjiga pride v pogled bralca. Univerzitetni poklic knjižničar je neskončno pomemben. V vsakem primeru pa mora danes biti intermedialen in interdisciplinaren.

Kaj vas pri knjigah najbolj fascinira?

Knjiga me privlači že s tem, da sploh obstaja. Ne morete si predstavljati lepote zbirke knjig mojega očeta in matere, ki je bila umeščena v kavč v dnevni sobi na Prešernovi 25 v Ilirski Bistrici. Bila mi je na dosegu roke, dobesedno. Med knjigami je bila poleg *Lady Macbeth iz Mcenskoga okraja Nikolaja Leskova* in *Tretjega človeka* Grahama Greena tudi knjiga

Yukia Mishime. Ne spomnim se več naslova. Za vekomaj pa sem si zapomnil priimek Mišima. Mnogo desetletij kasneje sem ugotovil, da je živel v Zagrebu v tistem času blazno plodovit prevajalec, ki se je pisal Slamnig in je v hrvaščino prevedel več knjig tega genialnega japonskega avtorja. Drugače pa je bilo pri stricu Stanku, ki je živel nadstropje nad nami, na Prešernovi. Pri njem sem, pod njegovimi nogami, lahko ure in ure, če so mi le dovolili, bral, bolj prelistaval, njegove enciklopedije. Mati Ivanka je vseskozi skrbela, da so v hišo prihajale knjige. Veliko knjig. Prav tako me je s knjigami zalagala stara mati. V določenem trenutku mi je tudi oče Ilija začel prinašati knjige iz vojaške knjižnice. Toda to je bilo kasneje, na Vrhniki, ko sem bil star že trinajst let. Verjetno je začutil potrebo, da tudi na ta način prispeva k vzgoji svojega otroka. Nikoli ne bom pozabil trenutka, ko mi je domov prinesel roman Fedorja Gladkova z naslovom *Cement*. Da bi tri leta kasneje v ljubljanski Drami gledal predstavo z naslovom *Cement*, ki jo je Heiner Müller napisal po romanu Gladkova, da bi osem let kasneje osebno srečal Heinerja Müllerja. Potem pa pride do preloma, ko mi prinese roman *Oblomov*. Seveda, kaj bi brez *oblomovščine*. Kaj me fascinira pri knjigah? Da so sploh na svetu.

Sodoben čas prinaša potrebo po predruženju knjižničnih zbirk, po njihovi digitalizaciji, po digitalni nacionalni knjižnici. V preteklosti ste novo Narodno in univerzitetno knjižnico poimenovali NUK 2 DNK – digitalna nacionalna knjižnica. Kako si jo predstavljate?

Moj odgovor noče biti in tudi ni polemika. Dejansko bo lahko šele NUK 3 premišljeno strukturiran kompozit, izhajajoč iz kategorično digitalne paradigme. Iz arhitekturnega mišljenja digitalne paradigme. Šele NUK 3 bo lahko postal DNK (digitalna nacionalna knjižnica) naroda in univerze. NUK 2 pa bo le

vmesnik med NUK-om 1 in NUK-om 3. Veselim se NUK-a 2 in si ga močno želim. Predvsem tega, da bi bil čim prej zgrajen. NUK 2 je zasnovan iz diktata tlorisa in ekonomičnih osnovno-geometričnih rezov. Znotraj te logike so arhitekti optimalno sprojevali stavbo. Ampak je pa daleč od tega, da bi jo zasnovali kot kardinalni nevron preloma. Ponavljam: NUK 2 bo vmesnik med NUK-om 1 in NUK-om 3. Vmesnik med tisočletnim analognim svetom knjižnic in bodočimi digitalnimi knjižnicami. Da bom razumljiv: ko ste namestili svoj prvi računalnik, ste ga preprosto naselili v dani prostor. Danes, leta 2020, pa že obstajajo morfološke zakonitosti, ki določajo računalniško okolje. To, kar mi v resnici ni razvidno iz projekcije NUK-a 2, pa so fundusi za analogni knjižnični fond, ki se bo še desetletja in desetletja širil. Velike knjižnice imajo za sistematizacijo gradiva nenapisan, a veljaven odnos: ena desetina javnih prostorov, ena desetina pisarniških prostorov, ena desetina laboratorijskih prostorov in sedem desetin prostora, namenjenega knjižničnemu fondu. Tako je v knjižnicah, ki so jih zgradili včeraj. Z odlašanjem gradnje se bo razkol med analognim in digitalnim samo poglobljal. Digitalizacija knjižnice pomeni popoln preobrat v načinu generiranja človeške vednosti in njenega pospeševanja. Združene digitalne knjižnice bodo postale kognitivni aparat civilizacije. Ne pozabite, da bo nacionalni knjižnični korpus v slovenskem jeziku dosegljiv z avtomatičnim prevajalnikom vsem jezikom sveta. Knjižnice morajo biti ustroj, ki bo zagotavljal digitalne vsebine, ne pa zasebniki, ki služijo nezasluzene dobičke.

Torej podpirate odprti dostop, to, da znanje postane in ostane dostopno vsem, ki jih zanima in ga potrebujejo?

Ponavljam in ponavljam: Brezplačno mora biti – klicaj in še enkrat klicaj –! Kot zrak in voda!

Kako vidite idealen sovpilv instituta Univerze in

Univerzitetne in nacionalne knjižnice imajo drugačne značilnosti od sorodnih organizacijskih struktur, kot so splošne ali specializirane knjižnice. Predvsem so umeščene v univerzitetno organizacijsko okolje, tako da lahko obe najpomembnejši instituciji vzajemno vplivata druga na drugo.

najpomembnejše slovenske knjižnice, NUK-a? Zakaj je ta tako pomemben?

Verjetno bi moral že na začetku najinega pogovora poudariti, da sem nepopravljiv tehnootimist. Menim, da so nove tehnologije na svetu samo zato, da pospešujejo naše znanje in vedenje. Predvsem niso zato, da z njimi in našo tehnosuperiornostjo grozimo »primitivnim«. Zdjaj pa k odgovoru: Predvsem, ker je Univerza univerzum sam po sebi. Univerza je tista, ki knjige bere in jih proizvaja. V bodočnosti bo ravno Univerza postala nosilka tistih, ki se bodo zaposlovali v digitalnih nacionalnih knjižnicah (DNK), tako v njihovih laboratorijskih segmentih kot humanistično-tehnoloških delih. Univerza je in bo še naprej izumljala knjižnice. Rad bi opozoril, da imajo univerzitetne in nacionalne knjižnice drugačne značilnosti od sorodnih organizacijskih struktur, kot so splošne ali specializirane knjižnice.

Predvsem so umeščene v univerzitetno organizacijsko okolje, tako da lahko obe najpomembnejši instituciji vzajemno vplivata druga na drugo. In obe skupaj na splošne in specializirane knjižnice, ki bodo pospeševalec človeške kozmistične zavesti. So stroj za združitev sveta, usmerjen v globoki univerzum.

V trenutni zasedbi knjižnic se včasih zdi, da umanjka vmesnik med uporabniki in knjižničarji, vmesnik, ki bi govorico knjižničarjev povezal z jeziki novih generacij – kakšen bo po vašem mnenju poklic knjižničarja prihodnosti?

Knjižničar je že zdaj eden najpomembnejših poklicev bodočnosti. V bodočnosti pa bo še pomembnejši. Nikakor ne bo le shranjevalec digitalnih vsebin, ki so zelo, zelo ranljive, zato je nujno, da imajo še analogen varovalni nosilec. Knjižnice so in bodo ostale shranjevalke in trezorske varuhinje človeškega znanja in védenja. Predvsem se bo poklic knjižničarja spremenil z naborom specializiranih odgovornosti, ki mu jih bodo narekemale nove civilizacijske potrebe in pristojnosti. Saj ne mislite, da arhitekti gradijo stavbe, civilizacija in razvoj jih oblikujeta.

Se vam je katera knjižnica, ki ste jo obiskali, še posebej vtisnila v spomin? Zakaj?

V vsakem mestu, če se le da, obiščem knjižnico. Tako da sem jih v življenju obiskal vsaj stotino. Največji vtis med vsemi pa je name naredila baročna knjižnica Joanina v Coimbri na Portugalskem. Naj povem, da je barok zelo oddaljen od postgravitacijske umetnosti, ki jo proizvajam skupaj z Dunjo Zupančič in Miho Turšičem. Visokomodernistični funkcionalizem je naša zakonodaja, je začetek in konec vsega. Ampak ravno knjižnica Joanina v Coimbri mi dokazuje, da je lepota v vsakem času drugače zasnovana. Knjižnica Joanina je optimalen čudež krasilstva! Gnusi se mi provincialno dekoraterstvo.●